

Fridtjof Diesen:

Så stort et kall -

- Richard Wagners liv og verk -

(Framhald)

DET er så underlig at Wagner makter å arbeide under alle mulige og umulige forhold til tross for at det innerste i ham roper etter skjønnhet og harmoni. — I februar 1848 mistet han sin mor i Leipzig. Forholdet mellom mor og sønn hadde alltid vært det aller beste. I 1835 skrev han dette inderlige brevet til henne:

»Jeg tenker alltid på deg med den inderligste kjærlighet og dybeste følelse. Akk, hvor høyt står ikke en mors kjærlighet over alt! Jeg hører vel ikke til dem som alltid har talt slik som man for øyeblikket kjenner det i sitt hjerte. Du skulle vel ha lært å kjenne meg for å se det fra en ommere side, men mor, mine følelser blir de samme. Når jeg er langt borte fra deg føler jeg stor taknemmelighet over for din kjærlighet. Hvor meget skulle jeg ikke ha talt med deg og ha skrevet til deg i en forelskts dybeste tonefall til sin elskede.« — I et annet fødselsdagsbrev til moren heter det videre:

»Jeg føler meg ofte så beklemt og når sjelden den fulle lykke i mitt arbeide. Jeg gleder meg over synet av naturen. Når jeg kaster meg ned på den myke mosen når jeg kan se de slanke grønne trær og høre en liten fugl slå sine triller da føler jeg meg underlig til mote, da drypper ofte tårene og jeg rekker deg min hånd og sier: »Gud beskytte deg, du gode gamle mor!« —

ETTER morens død ble kløften i søskenflokket større. Søstrene ble godt gifte. De velstående svogrene bekymret seg ikke stort om Richard Wagner. Men søstrene Clara og lille søster Cessilie dannet hederlige unntakelser i familiekretsen.

— MED »Lohengrin« nådde Wagner nye høyder i sin kunstneriske streben. Hans ypperlige karaktertegninger, den stilrene og nyanserte musikken, Lohengrin i sin overjordiske skikkelse, god, mild, edel og tapper, en ridder av ære, uten sviskefulle renker og tanker og den skarpe motsetning og motparten som representere av ekteparret Telramund og Ortrud. Elsa som er naiv, yndig, duedelig og troskyldig. — Kong Heinrich er risset opp som en sterk og myndig herre som bare gir tapt for den strenge rettferdighets klare dom. Hovisk og verdig. Wagner ville sette opp verket på spilleplanen så hurtig som mulig.

Men skjebnens uransakelige vegger hadde lagt hindringer i veien. Det ble ikke dikterkomponisten sjøl som kom til å holde verket over døpen denne gangen. De siste årene i 1840-tiene skulle få en mere dramatisk utgang enn Wagner trodde. Men det skal vi ta opp igjen senere. Fra 1845—1848 gjorde Wagner flere utkast til store

verker: Et sagn fra verdenshistorien om »Friederich« og »Jesus fra Nazareth«. Først i 1877 kom noen av hans religiøse tanker fra disse skissene inn i hans storverk »Parsifal«.

ARENE 1848—1849 kann kalles Europas røde år. Paris signaliserte de nye tonene i tiden. Kamp og uro. De første spede spirene til demokrati banket på dørene. Fra by til by over det europeiske fastlandet gikk budskapet om menneskerettighetene og folkemakt. Fyrstehusene så sin eksistens truet. Og når slikt skjer setter borgerskapet alltid troppene inn for å slå ned folkets krav om makt og innflytelse i landenes styre og stell. I Wien, Berlin og Dresden var det ingen som ville se sin stilling i samfunnet beskåret innen fyrstenes klan.

DEN 3. mai 1849 nådde revolusjonsbølgen Dresden. Den kom ikke uventet. Men oppstander eller det farlige ord revolusjon ut-

folder seg spontant. Sachsens konge måtte tilkalle prøyssiske tropper til hjelp. Richard Wagner hadde fått mange venner blandt de revolusjonære. En av dem hete Michael Bakunin. Han var anarkist og en meget ettertrekt revolusjonær, en av de farligste i Europa. I heimlandet, Russland, var han fredløs. Han var høyt begavet og en fryktlos mann. Han var meget musikalsk også og oppholdt seg forklædt i konsertsalen når Wagner dirigerte Beethovens 9. symfoni.

WAGNER viste heller ingen frykt og hadde sine meningers mod. Men det var ikke så meget av politiske grunner at Wagner ble innfanget av revolusjonsbølgen. Han så bare et middel til å gi kunsten et høyere plan og fremme kunstnerens kår i samfunnsutviklingen. Han hadde ikke fått noen ansvarlige myndigheter med på sine reformplaner for et nasjonalteater. Han arbeidet for pensjoner til kunstnerene. Men slikt forlangende tydet på frekthet eller galskap. Han tenkte langt forut for det daværende Tysklands snobberi, forfengelighet, klasseforskjell og urettferdighet. Han avskydde fyrstenes og adelens pomp og prakt. Mange av dem trodde faktisk at de »eide« kunstnerne med deres urimelige krav. Det kom til et oppgjør i Dresden — Fedrelandets forening hvor Richard Wagner holdt en tale som gjorde ham både berømt og beryktet. De regierende raste, men folket gledet seg over en modig manns tale om brennende aktuelle spørsmål i tidens kulturliv. — Dette var mere enn

hva aristokratiet kunne tåle. De gjorde klart at nå var det rødt lys for Wagner. Han burde nå søke avskjed hurtigst mulig og helst gå frivillig. For Wagner var friheten som luft og vann. Personlig frihet var det smått med. Wagner skriver like ut til vennen Franz Liszt: »Jeg vil heller være en vanlig dagarbeider enn å bli hundset av en uvitende kunstnertyrann!« — I et annet brev skrev han at jeg skjeller på deg som tenker på Tyskland. Der finner jeg bare smålighet og storsnutethet, en total mangel på virkelige verdier. Tro meg vi har ikke noe fedreland mere.« — Wagner var stolt av sitt kunstnerkall. Han var stolt som sine forgjengere Wolfgang A. Mozart som gjorde opprør mot den strenge erkebiskop Hieronymus i Salzburg. Han var ingen hund som bare tok de smuler som falt ned av herrenes bord: Beethoven var den samme natur som ikke bukket for denne verdens verdslige fyrster. Slik var det med Wagner i Dresden også.

DET ble oppstand i Dresden. Det varte i seks dager. De prøyssiske soldatene hadde slått ned sine sachsiske brødre. Wagner var med, delte ut flyveblader og ga signaler til folkeherren fra et kirkeårn. Det var nesten en gåte at han ikke ble tatt til fange av troppene. Det lykkedes ham og hans gode delinger bort fra Dresden til Freiburg og Schenitz (i dag heter byen Karl Marxstadt). — Reaksjonen satte inn og tok en fryktelig hevn. Noen ble dømt til døden. Wagners gode venn, August Rieckel, fikk livsvarig fengsel og slapp ut etter 20 år. Wagner sjøl var etterlyst av politiet. Men til alt hell var han ute av farezonen. Det lykkedes hm og hans gode venner å få ham i trygghet. Og det kan ettertida være glade for. Den allmektige politistaten viste sine klor, den staten som mange år etter risset kunstnerens navn inn som et av de største i verdenslitteratur- og musikkhistorien. Det var mannen som trodde han var uten

fedreland som i tunge stunder like vel hentet trøst i bevisheten om et annet Tyskland som satte kultur, teknikk, vitenskap, kunst og humanitet i høysetet: »Hvor jeg må elske mitt land, hvor jeg må sverme for deg som bare holder av »Jegerbrudene«. Det folk som ennå i dag tror på miraklene i det naiveste eventyr som ennå i dag befinner seg i den hemmelighetsfulle søte overbevisning om det som fyller ungdommens hjerter med spent forventning. Akk, du elskelige tyske drømmer! Du svermer i skogenes dyp når langbykkene slår sine sju slag, om kvellen når månen skinner og tusener av stjerner er tendt! Å hvor lykkelig er den som forstår dere, som kan drømme og sverme slik! Hvor jeg føler meg vel over å være en av dine sønner!« —

FOR oss som i dag roser oss av vårt velstands- og velfærdssamfunn er det nødvendig å tenke på mennene fra årene 1848—1849. Mange av dem var pionerer for den sosiale vekst i alle fremskredne land. Blandt dem finner vi en Karl Marx, en Friedrich Engels, men også en Richard Wagner.

DET ble en trist fødselsdag for den 36 årige dikterkomponisten den 22. mai 1849. Han sørget for at få sin hustru bort fra Dresden. Han sjøl hadde ingen tid å miste. Franz Liszt hjalp ham i skjul hos fyrstinne Caroline von Wittenstein på slottet Altenburg! — Men det vesle, vakre Weimar var ikke noe trygt oppholdssted for en etterlyst politisk flyktning. Liszt rådet ham til å forlate Tyskland og skaffet ham et falskt pass og sørget for penger til reisen.

DEN 25. mai 1849 kom Wagner til byen Lindau ved Bodensjøen. Et skip bragte ham over til Sveits. Frihetens oase i Europa. Flukten lykkedes og han følte seg lettet over at alt var i orden. I over 10 år ble Sveits Richard Wagners faste oppholdssted. Og hvilke år! — Arbeidssomme og slitsomme, men rike og givende! — Her fikk han utfolde hele det rike registret av sine allsidige talenter. Her skrev han, her komponerte han, dirigerte sangkor og orkestre, tok del i landets kunstneriske virksomhet. Han elsket og styrket seg i landets herlige natur, ofte kom venner på besøk fra inn- og utland. Han fant velydere som støttet ham økonomisk. —

Sveits ga Wagner den frihet som skulle til å legge grunnlaget for hans største musikkdramaer vi kjenner den dag i dag.

Men hun delte hans skjebne i Sveits også. Wagner skrev dette om forholdet til sin hustru:

»Jeg er ikke bare kunstner men menneske. Bare min hustru ville forstå meg, ikke bare ut fra boklig lærdom, men også ut fra kjærlighetens synspunkt! — Når noe ergrer meg, når noen krenket meg eller jeg kom opphisset heim, hva gjorde min hustru da i stedet for å trøste meg eller delta i mine bekymringer? — Hun bare bebreidet meg. Det nyttet ikke å tale til henne på en fornuftig måte. Jeg tiet, ble stille. Hva nytter materiell velvære mot det åndelige hos en mann av min indre beskaftenhet.« —

DET er ganske naturlig at Wagner syntes alt fortone seg lysere i begynnelsen. Arbeidet ga ham glede. Men ut på vinteren ble det kaldt på Zeltveg og brenslert var dyrt. Fra vennen Franz Liszt i Tyskland kom det gode nyheter. Wagner sendte ham takkens ord og bebreidet sine landsmenn: »Grunnen er den at du er altfor stor, altfor edel, alt for skjønn for vårt Tyskland med sine provinsbegreber! Du står blandt folk som en Gud hvis strålende krans de ikke er vant med og som de ikke kan tåle. Det er ganske naturlig. Du er nemlig den første åpenbaring av denne art. Tyskland har aldri hatt en slik lys og varmekilde som deg.« —

DET var ikke lett å forsvare Wagner i Tyskland. Men Franz Liszt var ikke redd for å gå i bresjen når det gjaldt vennen. Liszt var ikke alene om å yte Wagner økonomisk hjelp.

Fru Julie Ritter i Sveits yttet Wagner en særlig understøttelse. Wagner kvitterte sin takk for hjerte laget og skrev:

»I min ytterste nød ble jeg forstått av ekte venner. De ledet meg med en uendelig var kjærlighetshånd tilbake fra de ytterste skritt. Jeg lærte tilfulle den edle, skjønneste kjærlighet å kjenne, den kjærlighet som ikke setter opp noen betingelser, men som omfavner gjestanden slik den er og ikke etter sin måte må være. Denne kjærligheten har frelst meg for kunsten.« —

WAGNER viet nå sitt forfatter-skap den oppmerksomhet som før eller senere måtte komme. Han skrev om »Kunst og religion«, om »kunst og klimas« om »Opera og drama«, »Framtidens kunstverk«. Men ingen bok vakte så megen strid som boken om »Jødene i musikkene«, et skrift som kom ut i to opplag etter hverandre og tar kraftig fatt i den jødiske musikk. Her gjelder det å holde sak og personligheter fra hverandre. Det var ikke den enkelte jøde han ville angripe. Vi skal merke oss at det var en jøde som fikk dirigere hans siste verk »Parsifal«. (Hermann Levi.) — I de andre bøkene gikk han inn for sin kongstanke musikkdramaet og kunstens utvikling fra antikkens Hellas og fram til hans egen tid. Alle Wagners bøker er preget av hans pinlige grunnndighet og dem noe svulstlige måten å skrive på.

(Framhald)

Aar i flukt 1849-1860

DEN første halvdel av Richard Wagners liv var forbi.

HAN hadde brutt med alle de bånd som bandt ham til det borgelige sjøtilfredse borgerskap og dets kunst i Tyskland. Motstanderne syntes så langt borte og de kunne ikke nå ham med deres hån og misunnelse, ingen indendant dikterte ham hva han skulle gjøre eller bestemt over hans liv og levnet.

I ZÜRICH fant han sin heim og den arbeidsro han måtte ha for å stimulere seg til økt innsats. Ut-synet hans var det vakreste man kunne tenke seg: Glitrende sjøer,

blomstrende kirsebærtrær, høye fjell med snø på toppene, høve til å klatre og fotturer oppe i den klare og friske luften. Wagners venner i Sveits støttet ham økonomisk. Nå skrev han mange bøker og tekstene til de fleste av hans senere storverker, til »Tristan og Isolde« gigantverket »Nibelungenringen« og »Mestersangerne« fra Nürnberg.

MEN Wagners ekteskap var ikke bra. Fru Minna likte ikke tingene tilstand. Hun forsto ikke at han stelte seg slik at han mistet sitt kapelmesterarbeide i Dresden. Tenk så godt vi bodde i Dresden, eget hus, hage og fine værelser.